

Organiseret Valg af Livsstilling.

(Skolen — Lægen — Arbejdsanvisningen).

Af

A. Høyer.

Ungdommens faglige Uddannelse og dens Anbringelse i det økonomiske Liv har i de sidste Aar mere og mere samlet Opmærksomheden om sig. Fremragende Pædagoger, Læger, Praktikere, Socialpolitikere, humane Institutioner og Foreninger har gennem et mere eller mindre bevidst, mere eller mindre planmæssigt Samarbejde søgt at faa det nuværende Kaos paa dette Omraade afløst af ordnede Forhold til Gavn saavel for den enkelte som for Samfundet. At saa mange og saa forskelligartede Faktorer deltager i Løsningen af denne Opgave viser bedst, hvor vidtspændende den er, og hvor store Krav den stiller, saafremt den paa de forskellige Trin skal løses paa en fuldt tilfredsstillende Maade.

Opgaven begynder i Virkeligheden inden for Skolens fire Vægge og gaar derfra gennem en sagkyndig Udvælgelse af Arbejdskraften videre til de Institutioner, hvis Formaal det er at organisere Forholdene paa Arbejdsmarkedet, og som ved Samarbejde med faglige

Korporationer danner det naturlige Bindeled mellem Skolen og Livet, og derfra ud til Arbejdspladserne, Værkstederne og Fabrikkerne for endelig at vende tilbage til sit Udgangspunkt: Skolen, men ganske vist under andre Former end ved Udgangen derfra. Det hele danner et organisk Kredsløb, hvor intet Led er overflødigt, men hvor paa den anden Side heller intet Led maa strække sig ud over sine naturlige Grænser. Skolen alene vil — for at tage et Eksempel — saaledes aldeles ikke kunne løse denne Opgave, men Skolen er en Faktor, som det vilde være ganske umuligt at udskyde.

Ved Hjælp af alle de nævnte Institutioner føres altsaa den unge frem til den Plads i det arbejdende Samfund, hvor han i Følge sine naturlige Anlæg og Evner og sine Tilbøjeligheder selv finder den største personlige Arbejdsglæde og yder den største Indsats i den materielle Produktion. Man kan for saa vidt godt betegne hele den her skitserede Proces som en Ungdomsarbejdsanvisning, man maa blot erindre, at det er en Arbejdsanvisning, som kvalitativt set er af langt mere kompliceret Natur end den for voksne Arbejdere; thi det gælder her ikke blot en fysisk, men ogsaa en aandelig Tilpasning af Arbejdskraften og en Fuldkommengørelse af de i det praktiske Liv erhvervede Færdigheder.

Naar man tager fat paa en Opgave som den her foreliggende, er det selvfølgelig af den allerstørste Betydning, at man er ganske klar over, hvori det centrale i Opgaven bestaar, hvad der er det egentlige Formaal for alle de enkelte Institutioners Samvirken. Desværre er dette ikke altid Tilfældet. Det synes saaledes inden

for Skolekredse at være en almindelig Opfattelse, at der her foreligger en rent pædagogisk Opgave, idet det blot drejer sig om at faa saa mange som muligt af Eleverne til at vælge en typisk Faglære, d. v. s. en Haandværkslære i egentlig Forstand. Naar denne Misforstaaelse — for det er en Misforstaaelse — har bredt sig, saa hænger dette sammen med den særlige Karakter, Problemet har i Tyskland. Man har her — i alt Fald indtil Dato — mest rationelt og grundigt beskæftiget sig med disse Forhold, og det er derfor intet Under, at man fra andre Lande ser hen til Tyskland som Mønsteret, uden at man dog samtidig skænker de særlige Forhold her tilstrækkelig Opmærksomhed. Sagen er nemlig den, at der i Tyskland hersker en Mangel paa Lærlinge, »der für fast den gesamten Handwerkerstand nachgerade zu einer wahren Kalamität geworden ist«¹⁾. En naturlig Følge heraf er, at Problemet i Tyskland omformes til det rent praktiske, at skaffe Haandværket den fornødne Tilgang af Arbejdskraft. Men under denne Synsvinkel maa det ikke i Almindelighed betragtes. Opgaven er inderst inde ikke pædagogisk, den er økonomisk. Hvad det gælder om er simpelthen at retlede, udvælge og uddanne den faglige Arbejdskraft, saaledes at den kan tilfredsstille de Krav, den økonomiske Udvikling stiller dertil. Men dermed er ogsaa Opgaven kvantitativt og kvalitativt begrænset. Det kan saaledes ikke nytte blot at sætte sig til Maal at faa uddannet saa mange faglærte Arbejdere som muligt; thi Produktionen har ogsaa Brug

¹⁾ Schriften der Zentralstelle für Volkswohlfahrt Hefte 7, 1912, pag. 315.

for Arbejdere uden særlig faglig Uddannelse. Det kan heller ikke være Formålet at give alle faglærte Arbejdere en haandværksmæssig Uddannelse, naar Forholdet faktisk er det, at den nuværende tekniske og økonomiske Organisation ikke blot har skabt en hel ny Type af faglærte Arbejdere, som mest passende kan betegnes tillærte Arbejdere, men tillige har medført, at der i en Industribedrift i mange Tilfælde stilles andre Krav til en faglært Arbejders Uddannelse, end naar den samme Arbejder anvendes i en Haandværksvirksomhed. Det er selvfølgelig ikke Meningen at paa-staa, at den menneskelige Vilje ikke til en vis Grad kan paavirke det numeriske Forhold mellem de forskellige Arbejderkategorier. Dygtighed, Energi og høj faglig Standard kan saaledes sikre et Fag Afsætningsomraader, hvorfra det ellers vilde blive fortrængt; men i det hele og store er det den økonomiske Udvikling, som skaber Typerne paa Arbejdsmarkedet.

Kendskabet til Arbejdsmarkedets Fysiognomi maa derfor være den første Forudsætning for en rationel Ordning af den foreliggende Opgave.

Allerede en ganske overfladisk Betragtning af Forholdene paa Arbejdsmarkedet viser os da et ganske andet Billede nu end tidligere. Haandværkssvenden, som oprindeligt var Enerepræsentant paa Markedet, er efterhaanden trængt mere og mere tilbage fra sin dominerende Stilling. Han har maattet vige Pladsen for Fabriksarbejderen. Det er Tekniken og Arbejdsdelingen, som er Skyld heri. Fabriksarbejderen repræsenteres atter af tre forskellige Typer, nemlig ¹⁾ den faglærte Fabriksarbejder, ²⁾ den tillærte Fabriksarbejder og ³⁾ den ufaglærte Fabriksarbejder, ogsaa kaldet

Hjælpearbejderen. Det vil her føre for vidt at paapege i Enkelthederne, hvorledes disse Typer er opstaaet, det er kun Hovedlinjerne, som skal trækkes op.

Den væsentligste i alt Fald ydre Forskel mellem Haandværks- og Industribedriften er Maskinen. Men medens Bedriftsformen saaledes er forskellig i de to Arter af Bedrifter, saa foregaar i mange Tilfælde til en Begyndelse selve Driftsmaaden under en saadan haandværksmæssig Tillæmpning, at der ganske naturligt sker en Tilstrømning til Industrien af haandværksmæssigt uddannet Arbejdskraft. Det viser sig imidlertid, at denne Bevægelse efterhaanden tager af, og inden for store Omraader af Industrien er den nu næsten ophørt. Grunden hertil maa søges i den Omstændighed, at Storindustrien nødvendigvis maa fordre en anden Uddannelse af sine faglærte Arbejdere end den, de modtager i en haandværksmæssigt dreven Virksomhed. Saalænge denne Forskel ikke er særligt fremtrædende, kan Haandværkeren endnu finde Beskæftigelse ved sit Fag i Industrien, naar han blot supplerer sin oprindelige Uddannelse noget; men paa et senere Udviklingstrin er Forskellen i de forskellige Uddannelseskrav bleven saa stor, at Industrien selv maa uddanne sin egen faglærte Arbejdskraft. Navnlig inden for Jærn- og Metalindustrien ligger Bevægelsen klar for Dagen. Paa det faglærte Arbejdsmarked træffer man altsaa nu to forskellige Typer, nemlig den haandværksmæssigt og den industrielt uddannede Fagarbejder.

Foruden den faglærte Industriarbejder finder man — som nævnt — paa Industriens Arbejdsmarked tillige den tillærte Arbejder. Hvor Haandværkets Arbejdsproces har kunnet opløses i sine enkelte Dele, er Ud-

førelsen heraf overtaget af Specialmaskinen. Til at betjene denne fordres ingen aarelang Uddannelse, Arbejderen oplæres dertil i Løbet af forholdsvis kort Tid. Naar man først i den senere Tid har skænket den tillærte Arbejder Opmærksomhed som særlig Arbejder-type, saa hænger dette sikkert sammen med, at han ved sin Opdukken paa Arbejdsmarkedet saavel fagligt som økonomisk og socialt sidestilledes med den ufaglærte Arbejder og vel ogsaa i stor Udstrækning rekrutteredes fra disse Arbejders Rækker. Oprindelig betød derfor Indførelsen af Specialmaskinen en Nedbrydelse af Fagenes sociale Standard. Men efterhaanden som Organisationstanken trænger igennem, Tarifoverenskomster afsluttes og Specialmaskintekniken forbedres og udvikles, konsoliderer den tillærte Arbejder sig som Stand ved paa den ene Side at frigøre sig for de helt ufaglærte Arbejdere og paa den anden Side at nærme sig til de faglærtes Klasse. Det er notorisk, at der nu findes en Standard for tillærte Arbejdere.

Men det er ikke tilstrækkeligt i den her omhandlede Forbindelse at kende Typerne paa Arbejdsmarkedet, man maa ogsaa kende Enkelthederne. Man maa vide, om det paagældende Fag ligger i Udviklingens eller Tilbagegangens Tegn, hvilke særlige Krav det stiller til Arbejdskraftens fysiske og aandelige Udvikling, hvorledes Lønforholdene er, hvorledes Overenskomstforholdene og Organisationsforholdene har udviklet sig, om Arbejdsløsheden er særlig stor i Sammenligning med andre Fag, om der findes særlige Fagsygdomme, og hvorledes Arbejdskraften er fordelt efter Køn, Alder o. s. v. Kort sagt, man maa være kendt med alle de

Forhold, der tilsammen giver Fagets hele Tilstand, ellers kan man ikke med Udsigt til Held tage fat paa Spørgsmaalet om Ungdommens Arbejdsanvisning og faglige Dygtiggørelse. Det siger sig selv, at det er en vanskelig Sag at faa et saadant Overblik over Forholdene inden for de enkelte Fag. Det fri Fagvalg, hvorved forstaas det uregulerede eller uorganiserede Valg af faglig Livsstilling, har derfor ogsaa i mange Henseender vist sig mangelfuldt og uheldigt. Nu maa det ikke forstaas saaledes, at det frie Fagvalg ikke af sig selv efterhaanden vil medføre en passende Fordeling af Arbejdskraften. En naturlig Udvalgelse og Tilpasning vil der altid finde Sted. Men det gaar her som paa det egentlige Arbejdsmarked: Udligningen af Behovet foregaar alt for langsomt og under Spild af alt for mange Kræfter, fordi Virkningerne af Planløshed, Ligegyldighed og Uvidenhed først maa fjernes, før en passende Fordeling af den unge Arbejdskraft foreligger, og den Skade, som derved forvoldes saavel den enkelte, der har været Ofret for Planløsheden, Ligegyldigheden og Uvidenheden, som Samfundet økonomisk og socialt, er tilstrækkelig stor til at berettige en systematisk Ordning af Spørgsmaalet. Sagt med faa Ord gælder det altsaa om — under behørig Hensyntagen til de Arbejderkategorier, som den økonomiske Udvikling har skabt og under Hensyntagen til Forholdene inden for de enkelte Fag — at udvælge, fordele og uddanne den unge Arbejdskraft efter rationelle Principper og med det Maal for Øje, som bør være Ledemotivet for al sund Arbejdsanvisning, at den rette Mand kommer paa den rette Plads.

Forinden man tager fat paa Opgavens praktiske

Løsning, er det nødvendigt at have et Overblik over hvorledes Forholdene stiller sig under den nuværende uregulerede Ordning. Hertil tjener en Statistik over Valget af Erhverv. En saadan Statistik maa ikke forveksles med Industritællingsstatistiken. Den viser nemlig, hvorledes Tilgangen til Faget former sig umiddelbart efter Tiltrædelsen, medens Industritællingen giver et Billede af en vis Udvikling.

En Statistik over Valget af Erhverv giver Svar paa adskillige interessante Spørgsmaal. Den viser os først og fremmest, hvorledes den nuværende Tilgang til Fagene fordeler sig mellem den egentlige faglærte Arbejdskraft og den mere eller mindre ufaglærte Arbejdskraft og derigennem, hvor stærk Tilbøjeligheden til at søge Uddannelse som Fagarbejder endnu er. Den viser os endvidere — sammenholdt med Fædrenes Livsstilling — om og i hvilken Udstrækning, der endnu hersker Tradition med Hensyn til Sønnens Fortsættelse af Faderens Erhverv, en Sædvane, som inden for mange Fag er af stor økonomisk Betydning. Endelig vil man gennem en saadan Statistik, naar man sammenligner dens Resultater med Industritællingen, kunne konstatere, hvorvidt Mangel paa Arbejdskraft i et Fag skyldes den Omstændighed, at der overhovedet ingen Tilgang er til det paagældende Fag, eller hidrører fra Forhold inden for selve Faget, som bevirker, at Ungdommen forholdsvis hurtigt opgiver at finde sit Udkomme der.

Det er ikke nogen ganske let Sag at tilvejebringe en Statistik over Valg af Erhverv. Der er tre Steder, hvor en saadan Statistik naturligt kan optages, nemlig ved Udgangen af Skolen, ved Konfirmationen eller i

de faglige Fortsættelsesskoler. Ingen af Stederne faar man dog et fuldt paalideligt Billede. De Oplysninger, man kan faa de to første Steder, vil i mange Tilfælde kun være Udtryk for et Ønske hos den paagældende unge Mand eller hans Forældre, medens det virkelige Resultat maaske bliver ganske anderledes. For Fortsættelsesskolernes Vedkommende vil man kun kunne naa et godt Resultat, hvis Undervisningen er obligatorisk for alle unge Mennesker.

En statistisk Undersøgelse med det heromhandlede Formaal for Øje blev henholdsvis i Aarene 1906 og 1908 foretaget af Haandværkskamret i Hertugdømmet Braunschweig. Ved Paasketid sendtes der Skemaer ud til samtlige Præster i Landet for at faa Oplysning om de mandlige Konfirmanders Valg af Livsstilling. Undersøgelsen, som i 1906 omfattede 4754 Børn (2273 fra By og 2481 fra Land) og i 1908 5008 Børn (2353 fra By og 2655 fra Land), gav følgende Resultater:

Fag	1906	1908
Haandværkslærlinge.....	32,4 %	32,8 %
Fabriklærlinge	9,5 %	10,9 %
Ikke-Faglærte	22,0 %	20,3 %
Handelslærlinge.....	5,4 %	4,4 %
Kontorister.....	2,1 %	2,5 %
Gartner- og Landbrugslærlinge	7,4 %	6,7 %
Bude	2,0 %	1,7 %
Andre Fag.....	3,8 %	6,3 %
Fortsat Skolegang	10,6 %	9,2 %
Ubestemte Fag	4,8 %	4,7 %

Hvis man — som Haandværkskamret — gaar ud fra, at Halvdelen af de Konfirmander, der ikke endnu havde valgt noget Erhverv, ogsaa er gaaet til de ufaglærtes Kres, vil man se, at mellem 25 % og 30 % af

samtliges Konfirmander valgte Stillinger, hvortil der ikke fordredes nogen særlig Uddannelse, medens 40 % à 45 % traadte i Haandværks- eller Fabrikklære og c. 5 % i Handelslære. Der viste sig navnlig en stor Forskel mellem Land og By med Hensyn til Valg af ufaglært Livsstilling. I Byerne gik saaledes c. 10 %, paa Landet c. 33 % af de unge Mennesker til ufaglært Erhverv.

Lignende Undersøgelser er foretaget i en Række større eller mindre tyske Byer¹⁾ for at fastslaa Valget af Livsstilling ved Udtrædelsen af Skolen. Selv om der ved en Sammenligning mellem de enkelte Byer viser sig ret store Differencer, er der dog alligevel en vis Ensartethed. For de faglærte Arbejderes Vedkommende grupperer Udsvingene sig omkring c. 40 %, opad mod 50 % og nedad mod 30 %, og for de ufaglærte Arbejderes Vedkommende omkring 10 %.

De ovenfor anførte Tal fortæller altsaa, hvorledes den tilsigtede Fordeling af den unge Arbejdskraft mellem de forskellige Hovedarter af Arbejdere stiller sig under det fri Fagvalg. Men de fortæller os intet om, hvor mange af de unge Mennesker, der virkelig faar deres Ønske opfyldt: at komme til faglært Arbejde, og de fortæller os heller intet om, hvor mange af Lærlingene der efterhaanden af uforskyldte eller selvforskyldte Grunde glider over i de ufaglærtes Rækker, lige saa lidt som vi faar at vide, hvormange af de faglærte Arbejdere, som fører en kummerlig Tilværelse i deres Fag, fordi de hverken aandeligt eller fysisk kan gøre sig gældende i Konkurrencen med deres Med-

¹⁾ Aachen, Altona, Berlin, Breslau, Cassel, Charlottenburg, Darmstadt, Dortmund, Elberfeld, Hamburg, Hanau, Kiel, Lübeck, Mainz, Mannheim, Offenbach, Plauen, Posen og Wiesbaden.

arbejdere. Men netop paa disse Punkter ligger Svaghederne ved det frie Fagvalg — Spild af Tid og Spild af Kræfter — og herpaa er det da, at der i vid Udstrækning vil kunne raades Bod, hvis den nu herskende Planløshed afløses af organiserede Tilstande.

Det frie Fagvalgs Skyggesider ligger klart for Dagen. Den moderne økonomiske Samfundsordning har saa godt som løsnet enhver Forbindelse mellem Personen og Arbejdet. I mange Tilfælde kender Arbejderen af hele Produktionsprocessen kun det ganske lille Omraade, som er hans Specialitet, og dermed forsvinder selvfølgelig den Kærlighed til Arbejdet, den Fag- og Standsfølelse, hvorpaa tidligere Tiders Haandværksskultur hvilede. En Følge heraf er det ogsaa, at Traditionen med Hensyn til Sønnernes Fortsættelse af Faderens Erhverv lidt efter lidt forsvinder. Nutidens Arbejderbørn har som Regel ingen særlig Forstaaelse af, hvad deres Fader beskæftiger sig med, og kan derfor heller ikke — som i tidligere Tider — opfyldes af Ærbødighed for Faderens Arbejde. Det er selvfølgelig ikke saa lidt af en Følelæssag eller maaske snarere en Smagssag, hvor stor eller hvor lille Betydning man vil tillægge den rent personlige Indsats i Arbejdet i en Tid, hvor Maskinens mekaniske Bevægelser har afløst Haandens i vid Udstrækning. Derimod betyder Slægts-traditionens Forsvinden en virkelig Formindskelse af den produktive Kraft, eftersom de faglige Færdigheder saa at sige nedarves fra Slægt til Slægt.

Hele denne Opløsningsproces bevirker, at Eleven, naar han forlader Skolen, ikke føler sig knyttet til

noget bestemt Fag. Valget af hans Livsstilling bliver derfor næsten al Tid et Resultat af Tilfældigheder, og her er det, man staar over for Grundskaden ved det uregulerede Valg af Livsstilling. Forældrenes øjeblikkelige økonomiske Situation, Familiens eller gode Venners Viden om en ledig Plads, eller andre ydre Forhold er afgørende for, i hvilket Fag den unge Mand anbringes. Der foretages ingen Udvælgelse af Arbejdskraften. Der spørges ikke om den unge Mand har særlige Anlæg og Ønsker, og navnlig ikke om hans fysiske eller aandelige Egenskaber gør ham egnet til at arbejde i det Fag, hvor han anbringes. Og Følgerne heraf er saa i adskillige Tilfælde daarlige faglige Resultater, legemlig Forkrøbling og Svækkelse og aandelig Slappelse. Det er jo en kendt Sag, at den Omstændighed, at en Person føler Misforhold mellem Evner, og de Krav Arbejdet stiller til ham, medfører Mismod og yderligere Svækkelse af Arbejdsevnen. Der vides endnu kun lidt om denne Arbejdsglædens negative Side; men der er næppe Tvivl om, at den i det praktiske Liv spiller en Rolle.

En Følge af den uregulerede Udvælgelse af Arbejdskraften er det ligeledes, at der i adskillige Fag findes Arbejdere, hvis fysiske Kræfter ikke er tilstrækkelige til Udførelse af det Arbejde, der paahviler dem, ligesom der findes adskillige Tilfælde, hvor Misforhold mellem Arbejderens Konstitution og Arbejdets særlige Krav skaber Fagsygdomme og dermed følgende Uarbejdsdygtighed.

Virkningerne af disse Fejlgreb ved Arbejdskraftens Udvælgelse er selvfølgelig ikke begrænsede til den enkelte Arbejder eller til Faget som saadan, de har

ogsaa en — ikke mindre betydningsfuld — social Side, idet det er disse Arbejdere, som udgør Fagets Proletariat, det er dem, der først bliver Ofre for Arbejdsledigheden, og som sidst kommer i Arbejde igen, det er dem, som tynger mest paa den offentlige Understøttelse og den private Godgørenhed o. s. v.

Til Forebyggelse heraf er det, at Lærerne og Lægerne, som et Led i Arbejdsanvisning for Ungdommen, kan yde værdifulde Tjenester, Læreren ved sit Kendskab til Elevens aandelige og Lægen ved sit Kendskab til Elevens fysiske Udvikling.

Er saaledes en rationel Udvalgelse af Arbejdskraften for Tiden ganske forsømt, saa er en rationel Fordeling deraf det ikke mindre. Det er for den enkelte Person saa godt som umuligt at faa det Indblik i et Fags hele Tilstand, som er nødvendigt for at kunne afgøre, hvorvidt det kan forsvares at lade den unge Mand bygge sin Fremtid derpaa. Udsigterne for det enkelte Fag veksler i vor Tid ofte og undertiden ret uberegneligt. Forandringer i Teknik gør ofte hele Arbejderkategorier overflødige og brødløse. Afsætningskriser, Modesvingninger, Surrogatprodukter o. l. skaber i længere eller kortere Perioder Overfyldning af Arbejdere i de paagældende Fag. Ukendskab til disse Forhold og til alle andre særlige Forhold i Fagene (se foran Side 478) medfører under det frie Fagvalg en større eller mindre Uregelmæssighed i Tilgangen af Arbejdskraft, saa at der snart er Overflod, snart Mangel paa Lærlinge i et Fag, Omstændigheder som i høj Grad paavirker saavel Løn- som Uddannelsesforholdene. Det kan saaledes vistnok fastslaas som en almindelig Regel, at jo flere Lærlinge der er i en

Haandværksbedrift, desto mindre Opmærksomhed kan der navnlig i Smaabedrifterne anvendes paa den enkelte Lærlings faglige Opdragelse, fordi Mesteren, der som oftest kun har et Par Svende til Hjælp, selv maa arbejde med det meste af Tiden. Paa den anden Side kan ogsaa en for ringe Tilgang til Faget medføre, at Omsorgen for Lærlingenes Uddannelse svækkes, fordi den med Mangelen paa Arbejdskraft følgende Travlhed i mange Tilfælde fuldt ud lægger Beslag paa Mesterens Tid. For Industriens Vedkommende paavirkes Lærlingenes Uddannelse ikke af Tilgangen til Faget paa samme Maade som for Haandværket, fordi den faglige Oplæring her som Regel foregaar under særlig Vejledning.

Ogsaa Valget af Lærestedet har sin Betydning. Det er navnlig ikke alle Arbejdsgivere, som i tilstrækkelig Grad er i Besiddelse af de særlige Egenskaber, som er nødvendige for at kunne optræde som Ungdommens faglige Opdrager. Dertil kommer, at den forskellige Driftsøkonomi, som gør sig gældende inden for de forskellige Størrelsesklasser af Bedrifter, bevirker, at Lærlingearbejdet har en anden og større Værdi for Smaabedrifter end for mellemstore og store Bedrifter, hvorfor den første Slags Bedrifter har en naturlig Interesse i at anvende Lærlingearbejde. Men som bekendt er Smaabedrifterne ikke de Steder, hvor Lærlingene lærer Fagets højeste Udvikling at kende.

En naturlig og sund Fordeling af den unge Arbejdskraft er en Opgave, som kun kan løses af en med det samme Formaal for Øje organiseret Arbejdsanvisning. En saadan Institution har nemlig det fornødne Overblik over Arbejdsmarkedet og kan gennem

et systematisk Samarbejde med Skolen paa den ene Side og faglige Korporationer paa den anden Side regulere Tilgangen til Fagene efter anderledes neutrale Principper end nu, hvor den alt for ofte er et Middel i Interessekampens og Konkurrencens Tjeneste.

Til en rationel Udvælgelse og Fordeling af den unge Arbejdskraft slutter sig som det sidste og tredje Led i Problemet: en rationel Uddannelse. Der er vel næppe mere nogen principiel Uenighed om, at Udviklingen har ført med sig, at de unge Arbejdere, navnlig i Haandværksfagene, trænger til en videregaaende faglig Uddannelse end den, som i mange Tilfælde bliver dem til Del paa Arbejdsstedet. Det er en simpel Følge af Specialiseringen og Haandværkets Industrialisering. Uenighederne om Sagens Løsning — og dem er der nok af — er derimod af praktisk Natur. Da Spørgsmaalet imidlertid falder uden for nærværende Artikels Rammer, skal jeg ikke her komme nærmere ind derpaa.

En virkelig systematisk ordnet Arbejdsanvisning for Ungdommen er indtil Dato kun indrettet i nogle tyske Stater, nemlig i Bayern, Baden og Elsass-Lothringen. Det er Bayern, som her er gaaet i Spidsen, opmuntret dertil af det enestaaende Held, hvormed Byen München — denne Mønsterby paa det faglig-sociale Omraade — har gennemført denne Opgave. Allerede det i Aaret 1896 oprettede kommunale Arbejdsanvisningskontor i München paatog sig fra første Færd Anvisning af Arbejde til unge Mennesker; men Resultaterne af Virksomheden var kun smaa. Først

da Retsraad Dr. Menzinger i Aaret 1902 fik etableret et vedvarende Samarbejde mellem Skolerne og Arbejdsanvisningskontoret, kom der Fart i Tingene. Men endnu manglede et Led i Rækken, nemlig de faglige Korporationer. Til en Begyndelse stillede de sig uvillige overfor Tanken om et Samarbejde med Anvisningskontoret. Det viste sig dog ret hurtigt, at Modstanden hidrørte fra forskellige Misforstaaelser, og da disse var blevet fjærnedede, vedtog Haandværksskamret fra Oktober 1903 at samarbejde med Kontoret, saaledes at Lavene giver dette Underretning om de ledige Pladser, medens Kontoret meddeler Lavene, hvor Lærlingene er blevet anbragt. Resultaterne af dette Samarbejde mellem Skolerne, Arbejdsanvisningskontoret og Lavene viste sig, som det fremgaar af nedenstaaende Tabel, saa at sige med det samme.

Aar	Ansøgninger om Lærepladser	Ledige Lærepladser	Besatte Lærepladser
	Md. og Kv.	Md. og Kv.	Md. og Kv.
1896	563	853	277
97	439	738	278
98	537	839	297
99	340	812	233
1900	448	867	311
01	447	759	241
02	1492	1533	805
03	2919	2821	1683
04	3219	2961	1973
05	3138	3094	2144
06	2930	3040	2177
07	2108	2806	1801
08	2391	2814	1846

Man ser, hvorledes Opgangen i Frekvensen begynder i Aaret 1902, det Aar da Skolen tager fat med paa Opgavens Løsning, og hvorledes den fortsættes i

Aaret 1903, efter at Lavene er kommet til. For at bedømme Virkningerne af en organiseret Lærlingeansvisning behøver man blot at sammenligne Resultaterne af Arbejdsanvisningskontorets Virksomhed i 1901 med Virksomheden i 1904. I 1901 indgik der ialt 447 Ansøgninger om Arbejdspladser for unge Mennesker, der anmeldtes 759 ledige Pladser, og heraf blev 241 besatte. I 1904 indsendtes 3219 Ansøgninger, og der anmeldtes 2961 Pladser, hvoraf 1973 besattes.

Naar der i Aarene 1907 og 1908 har været nogen Nedgang at spore, skyldes det forskellige Aarsager. Dels har de daarlige Tider gjort deres Virkning gældende, dels har Skolerne ikke overalt og til Stædighed vedligeholdt det fornødne Samarbejde med Anvisningskontoret. Ved en Betragtning af de her meddelte Tal maa man selvfølgelig vogte sig for at drage den Slutning, at den organiserede Lærlingeansvisning skulde have skabt en saadan ny Tilgang til de faglærte Fag, som repræsenteres ved Stigningen i Kontorets Virksomhed fra 1901 til 1904. Det, der er sket, er i Hovedsagen kun, at Tilgangen til Fagene nu reguleres gennem et Centralorgan og efter bestemte Principper, medens den tidligere foregik spredt og planløs. At den nuværende Ordning i Forbindelse med den i München højt udviklede faglige Undervisning i nogen Grad kan have fremmet Tilgangen til de egentlige faglærte Fag er maaske rimeligt nok. Men naar det paa staas, at Arbejdsanvisningen og Fagskolen er Aarsag til, at kun nogle ganske faa Procent af Eleverne vælger ufaglært Arbejde ved Udtrædelsen af Skolen, medens de øvrige søger egentligt Fagarbejde, saa er det at forveksle Aarsag med Virkning. De økonomiske For-

hold i München ligger nemlig saa ejendommeligt, at der er Brug for en forholdsvis stor Mængde Fagarbejdere. I 1908 udgjorde saaledes de ufaglærte Arbejdere kun 14 0/0 af Münchens industrielle Arbejderbefolkning, medens det normale Forhold er 33 0/0 til 40 0/0.

Paa Ministeriets Opfordring udvidedes Systemet til hele Bayern, uden at man dog i nogen anden By kan opvise lignende Resultater som i München. Verband bayerischer Arbeitsnachweise angiver forskellige Aarsager hertil. Først af økonomisk Natur. Ikke blot er Lærlingelønnen altfor lav i Haandværksfagene i Sammenligning med den, der bydes de unge Mennesker i Industrien; men i mange Tilfælde forlanger Mesteren endog indtil 100 Mark i Lærepenge. Dertil kommer, at der ikke i andre Byer end München findes en tvungen 8. Klasse. Som Følge deraf ophører Skoleundervisningen som Regel ved Udgangen af det 13. Aar, altsaa paa et Tidspunkt, hvor den paagældende endnu er for ung til at træde i Lære.

Helt rationelt er Lærlingeanvisningen dog ikke gennemført i München. Der finder saaledes ingen lægekyndig Udvælgelse Sted af Arbejdskraften. Der kan ogsaa rettes den Anke mod Administrationen, at den er for bureaukratisk. Begge disse Mangler er imidlertid afhjulpne ved den Ordning, som er indført i Strassburg i Elsass-Lothringen. Jeg skal derfor omtale denne lidt nærmere.

Omkring den 15. November og den 15. Juli uddeler Klasselæreren til samtlige Elever, som skal udtræde af Folkeskolen, uden Hensyn til, om de allerede har valgt sig en Læreplads eller ej, et »Anmeldelses-

bevis og lader straks alle de derpaa værende Personalangivelser udfylde i Klassen. Han indbyder derpaa Eleverne og deres Forældre til at aflægge et Besøg en Aften i Skolen og forklarer dem her, hvorfor Myndighederne træder vejledende til ved Valget af Livsstilling og gennemgaar de enkelte Anmeldelsesbeviser, saafremt der er Anledning dertil. Til Slut opfordrer Læreren Forældrene og Eleverne til den næste Dag at henvende sig paa Arbejdsanvisningskontoret i den fastsatte Tale-time og medbringe Anmeldelsesbeviset. Her modtages Anmeldelsen under Fremlæggelse af Elevens Personalattester, og efter indgaaende Raadslagning optages Drengen i Listen for det af ham valgte Fag.

I Forvejen er dog samtlige Elever gratis blevet undersøgt af Kommunallægen, og af hans Udtalelser afhænger det, om den unge Mand overhovedet bliver optaget i det paagældende Fags Liste.

Efter at Anmeldelsen og Indregistreringen har fundet Sted, udsteder Arbejdsanvisningskontoret et Bevis derfor, og senest 8 Dage efter skal Eleven forevise det for sin Lærer. Fra Tid til anden kontrollerer Læreren Beviset, indtil et nyt Bevis fra Arbejdsanvisningskontoret godtgør, at Eleven har faaet en Læreplads.

Paa de Tidspunkter, som er aftalt med Arbejdsanvisningskontoret, opfordrer Haandværkskamret i Strassburg samtlige Haandværksmestre til at gøre Anmeldelse om ledige Lærepladser. Kamret foretager derpaa en Undersøgelse af Lærestederne og oversender derefter en Fortegnelse over disse til Arbejdsanvisningskontoret. Før den nævnte Undersøgelse af Lærestedet har fundet Sted, foretager Anvisningskontoret ingen Henvisning af Lærlinge dertil.

Paa bestemte Tidspunkter indbyder saa Anvisningskontoret Indehaverne af de ledige Pladser i et Fag og samtlige Ansøgere dertil, og derpaa begynder Anvisningen, om hvis Resultater Eleven — som oven for nævnt — bringer Læreren Bud.

Efter at denne rationelle Ordning af Lærlingeanvisningen havde fundet Sted, er Antallet af besatte Lærlingeplasser stadig steget.

Det nye ved Strassburgersystemet er Lægens Medvirkning ved Arbejdskraftens Udvælgelse, og det udtales herom, at han i mange Tilfælde yder uvurderlige Tjenester. Af en af Arbejdsanvisningskontorets Aarsberetninger fremgaar det, at det ved Lægeundersøgelsen blev fastslaaet, at 94 af de unge Mennesker led af Blodmangel, medens 13 havde Lungetuberkulose, 8 Hjærtesygdomme, 11 Tarmlidelser, 17 Lyskebrok eller Dispositioner dertil, 14 Navlebrok, 13 Kirtelsvulster, 28 Øjenbetændelse, 33 Svækkelse af Synsnerven, 43 Krop og 5 Ørelidelser. Og det tilføjes i Beretningen, at de unge Mænd og deres Paarørende hyppigt var ganske uvidende om Sygdommens Tilstedeværelse.

Det er ganske naturligt, at man ved Ordningen af et Lands Arbejdsanvisning i første Linje har Opmærksomheden henvendt paa de voksne Arbejdere. At foretage en rationel Udvælgelse og Fordeling af den modne Arbejdskraft er en Gevinst for Nutidens sociale og økonomiske Liv, medens det at udvælge og fordele den unge Arbejdskraft i Hovedsagen falder ind under Begrebet: Omsorgen for Fremtiden. Og Tanken paa Fremtiden er nu en Gang ikke saa fremtrædende som

Tanken paa Nuet, heller ikke ved Ordningen af socialpolitiske Spørgsmaal. Der er derfor al Anledning til at minde om, at de to Arter af Arbejdsanvisning i Virkeligheden er organisk forbundne, den ene er simpelthen en Fortsættelse af den anden. Thi ligesom Anvisningen af Arbejde til voksne Arbejdere direkte som indirekte forøger Nutidens produktive Kraft, saaledes lægger ogsaa Ungdomsarbejdsanvisningen sit Plus til Fremtidens Produktionsudbytte, samtidig med at den i sig selv aflaster Arbejdsanvisningen som Helhed for meget Arbejde ved at forebygge Afslutningen af en hel Del løse og uheldige Arbejdskontrakter. Hvad den ene af de to Slags Arbejdsanvisninger saar, det høster den anden.

Vi har her kun beskæftiget os med Spørgsmaalet om Arbejdsanvisning for den mandlige Ungdom inden for Haandværk og Industri. Men dermed er Problemet ingenlunde udtømt. Til en Arbejdsanvisning for unge Mænd slutter sig ganske naturlig en Arbejdsanvisning for unge Kvinder, en Opgave, som bør løses i Tilknytning til den her omhandlede og vel i Hovedsagen efter samme Principper. Og dertil kommer, at Trangen til at organisere Tilgangen af ung Arbejdskraft ikke blot gør sig gældende med Hensyn til Haandværkere og Industriarbejdere, men ogsaa med Hensyn til den i Antal og Betydning stadig voksende Klasse af Privatfunktionærer.¹⁾

¹⁾ Det maa i det hele taget erindres, at Ordningen af Arbejdsanvisningen for Haandværkets og Industriens Ungdom kun betyder Løsningen af en enkelt af de mange Opgaver, som tilsammen danner det store og betydningsfulde faglige Ungdomsspørgsel. Man tager næppe Fejl, naar man ogsaa her peger paa Lønnen som Problemets egentlige Kærne.

Her i Danmark er Forholdene for Øjeblikket særligt gunstige for Organiseringen af en Arbejdsanvisning for unge Mænd og Kvinder, der søger haandværksmæssigt eller industrielt Livserhverv. Vi er jo i Færd med at ordne Arbejdsanvisningen i al Almindelighed, og Spørgsmaalet om Ungdommens faglige Oplæring og Uddannelse er for Tiden Genstand for Overvejelse i en Kommission. Det maa da haabes, at man nu benytter Lejligheden til at skabe en Institution, som paa rationel Vis kan foretage en faglig Udvælgelse og Fordeling af den Ungdom, som skal danne Kærnen i det kommende Slægtleds Arbejderbefolkning.
